

Barbara Łopatkówna

Oddział Katowicki (1950)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 53/3, 326-328

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ODDZIAŁ KATOWICKI

(1950)

W okresie międzywojennym Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza miało na Śląsku żywe tradycje, gdyż na tym terenie przebywało wielu nauczycieli-polonistów, którzy od czasu studiów uniwersyteckich należeli do rzeszy członków Towarzystwa w rozmaitych ośrodkach uniwersyteckich; odrębnego, śląskiego oddziału w tym czasie nie było.

Oddział Katowicki jest oddziałem młodym, zawiązał się dopiero w r. 1950 z inicjatywy dra E. Sawrymowicza, ówczesnego opiekuna Ośrodków Metodycznych Języka Polskiego z ramienia Ministerstwa Oświaty, przy czynnej współpracy ówczesnego kierownika Ośrodka Metodycznego na Śląsku, mgr J. Żlabowej.

Pierwszy zespół członkowski był wcale znaczny, gdyż obejmował ponad 50 osób, nauczycieli języka polskiego z Katowic, Chorzowa, Zabrze, Bytomia, Sosnowca i sąsiednich miast. W skład ówczesnego Zarządu wchodził zarówno wykładowcy powstającej właśnie katowickiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, jak i nauczyciele Śląska: dr J. Zaremba z Katowic (prezes), dr S. Zabierowski z Katowic (zastępca prezesa), mgr J. Wojnarowska z Zabrze (sekretarz), dr M. Dobrowolska z Katowic (skarbnik); mgr J. Żlabowa z Zabrze, mgr J. Kram z Sosnowca, dr J. Stolarzewiczowa z Katowic (członkowie Zarządu).

Działalność organizacyjna sprowadzała się przede wszystkim do akcji odczytowej; Katowice gościły w tym czasie Stanisława Frybesa, Janinę Garbaczowską, Janinę Kulczycką-Saloni, Kazimierza Lepszego, Ryszarda Matuszewskiego, Tadeusza Mikulskiego, Mieczysławę Romankównę, Eugeniusza Sawrymowicza, Bogdana Zakrzewskiego i Jerzego Ziomka.

W dniach 1—2 IV 1954, staraniem m. in. Zarządu Oddziału, zorganizowano przy Wyższej Szkole Pedagogicznej Sesję Odrodzenia, na którą złożyły się liczne referaty, zgrupowane w 2 cyklach: kopernikowskim — z udziałem Henryka Barycza, Stanisława Turckiego, Eugeniusza Rybki i Andrzeja Rózanowicza — oraz w cyklu poświęconym kulturze i literaturze polskiego Odrodzenia, z prelekcjami Kazimierza Lepszego, Zenona Klemensiewicza, Jerzego Ziomka. Wkład artystyczny stanowiły inscenizacje wybranych utworów literackich okresu Odrodzenia i wystawienie *Odprawy posłów greckich* w wykonaniu studentów WSP.

W maju 1954 wybrano nowy Zarząd w składzie: dr J. Zaremba (prezes), dr S. Zabierowski (zastępca prezesa), dr M. Dobrowolska (skarbnik), mgr B. Chrzanowska i H. Lesiak (zastępcy skarbnika), E. Łągiewka (sekretarz), T. Mierzykowska (zastępca sekretarza). Na tym samym zebraniu wysunięto projekt zorganizowania w Katowicach sesji naukowej poświęconej Adamowi Mickiewiczowi w związku ze zbliżającą się 100 rocznicą jego śmierci.

W ramach akcji odczytowej za kadencji tego Zarządu, tj. w latach 1954—1957, gościli w Katowicach z odczytami m. in. Lesław Eustachiewicz, Krzysztof Dunin-Wąsowicz, Zbigniew Najder, Jan Nowakowski, Jerzy Eugeniusz Płomieński, Tadeusz Sivert i Czesław Zgorzelski.

Dwudniowa sesja mickiewiczowska, subwencionowana przez Zarząd Główny Towarzystwa i Prezydium MRN w Katowicach, odbyła się w dniach 10—11 IV 1956. Program jej był wynikiem długofalowej pracy sił naukowych WSP — członków Oddziału. Do współudziału zaproszono również prelegentów z ośrodków uniwersyteckich: Krakowa, Warszawy, Wrocławia. Uzupełnieniem sesji była inscenizacja fragmentów *Dziadów* w wykonaniu studenckiego koła dramatycznego. Przedstawienie powtarzano kilkakrotnie w Katowicach i w Cieszynie.

Przy wydatnej subwencji Zarządu Głównego Towarzystwa i Instytutu Śląskie-

go — w styczniu 1957 przystąpiono do przygotowania do druku materiałów naukowych tej sesji w księdze mickiewiczowskiej, poświęconej rocznicy śmierci poety. Wydana w 1958 r. księga, obejmująca 15 artykułów ujętych w staranną szatę graficzną, z wizerunkiem na obwołucie gliwickiego pomnika wieszczu (dłuta F. Strynkiewicza), była uwieńczeniem prac sesji.

Godzi się w tym miejscu wspomnieć o dwóch osobach, które — jakkolwiek nie wybrane przez Walne Zebranie, lecz tylko dokooptowane do pracy w Zarządzie — do 1957 r. ofiarnie pełniły kolejno funkcje sekretarzy, a mianowicie o Emilii Płaczek i Zbigniewie Tabiszu.

Liczba członków, znaczna w początkowym okresie działalności Oddziału, spadła w związku z podwyższeniem ceny prenumeraty „Pamiętnika Literackiego”. Kilkunastu członków, rekrutujących się spośród grona pracowników nauki i studentów WSP, trwało wiernie, zmniejszyła się jednak znacznie grupa członków-nauczycieli, i to na przeciąg kilku ostatnich lat.

W kwietniu 1957 wybrano nowy Zarząd Oddziału, do którego weszli: dr M. Dobrowolska (prezes), dr E. Szwed (zastępca prezesa), K. Wadas (skarbnik), E. Łągiewka (sekretarz) — dwoje ostatnich to studenci WSP; członkami Zarządu wybrani zostali: doc J. Zaremba, dr J. Dąbrowa, mgr S. Wilczek. Ten skład Zarządu utrzymał się do chwili obecnej, z tym że na miejsce K. Wadas i mgra E. Łągiewki weszła jesienią 1958 mgr B. Łopatkówna, pełniąc funkcje sekretarza i skarbnika.

W listopadzie 1957 Oddział zorganizował w auli WSP uroczystą sesję poświęconą twórczości Stanisława Wyspiańskiego, z odczytem Lesława Eustachiewicza, połączoną z recytacjami liryków i fragmentów dramatycznych Wyspiańskiego w wykonaniu artystów Teatru Śląskiego.

W czerwcu 1959 zorganizowano całodzienną sesję sienkiewiczowską, z referatami Mieczysławy Dobrowolskiej, Stanisława Zabierowskiego, Jana Zaremby i Stanisława Wilczka.

31 III 1959 odbyła się w WSP sesja poświęcona pamięci Juliusza Słowackiego, nie subwencionowana przez Zarząd Główny Towarzystwa, lecz zrealizowana wspólnymi siłami członków Oddziału, zarówno pod względem organizacyjnym, jak i naukowym.

Z odczytami w r. 1959 gościli w Oddziale Katowickim: Wincenty Danek (dwukrotnie), Wacław Kubacki, Jan Nowakowski, Eugeniusz Sawrymowicz, Jerzy Starnawski i Czesław Zgorzelski (dwukrotnie); w r. 1960 — Stefan Kuczyński, Stanisław Sierotwiński, Jerzy Starnawski i Władysław Szyszkowski.

Członkowie Oddziału Katowickiego wygłosili w tym samym czasie w okolicach Katowic lub w różnych częściach Polski około 200 odczytów, nie zawsze subwencionowanych przez Zarząd Główny. Imprezy odczytowe Oddziału propagowane były komunikatami prasowymi i radiowymi, ponadto wysyłano zaproszenia członkom i sympatykom spoza Katowic. Frekwencja na poszczególnych odczytach wahała się w granicach 50—100 słuchaczy.

Liczba członków, znacznie zmniejszona w latach poprzednich, w ciągu ostatniego roku podniosła się do prawie pół setki osób, przy czym członkami są nie tylko pracownicy WSP i studenci polonistyki, ale również nauczyciele-poloniści, przeważnie absolwenci uczelni, niejednokrotnie pracujący w dalszych okolicach okręgu katowickiego (jak Rybnik czy Bielsko) lub nawet poza jego granicami (Dębica, Jelenia Góra), co — jak sądzić można — pozwoli powołać z czasem dalsze placówki Towarzystwa na tych terenach. Z inicjatywy bowiem Oddziału

Katowickiego powstał w r. 1959 Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w Cieszynie.

Ostatnia faza działalności Oddziału, charakteryzująca się znacznym wzrostem ilości członków, pozwala przypuszczać, że wpłynął na to korzystne zjawisko fakt uzyskania przysługującej członkom Towarzystwa bonifikaty nie tylko w prenumeracie „Pamiętnika Literackiego”, ale i „Ruchu Literackiego”. Powiększenie ilości członków Oddziału niewątpliwie korzystnie wpłynęło na aktywność i rozszerzyło działalność Oddziału Katowickiego w latach następnych.

Barbara Łopatkówna

ODDZIAŁ OLSZTYŃSKI (1950)

Nie można mówić o historii powstania Oddziału Olsztyńskiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza w oderwaniu od warunków życia społecznego i kulturalnego, które kształtowały się na Ziemiach Odzyskanych po drugiej wojnie światowej. Pierwsze lata powojenne na Warmii i Mazurach — to odbudowa zdewastowanych i wyludnionych obszarów, wielka migracja ludności i gwałtownie przebiegające procesy przemian społeczno-ekonomicznych. Niektórzy przedstawiciele władz terenowych, nie przygotowani do działania w tak trudnych warunkach, popełniali wówczas wiele błędów, co stwarzało przykrą atmosferę, nie sprzyjającą organizowaniu życia kulturalnego. Różne placówki kulturalno-oświatowe, związane i kierowane przez przygotowanych do tej pracy entuzjastów, nie znalazły poparcia ani u władz miejscowych, ani centralnych. W roku 1949 zlikwidowano jedyne w województwie wydawnictwo naukowe, „Komunikaty” Instytutu Mazurskiego. Przejął je Instytut Zachodni w Poznaniu.

Wobec piętrzących się trudności, wynikających z braku zainteresowania władz administracyjnych dla prac naukowych, ograniczona swą działalność powstały w maju 1948 i pięknie zrazu rozwijający się Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego. Ulega likwidacji Inspektorat Kulturalno-Oświatowy „Czytelnika”, który prowadził na szeroką skalę spotkania z autorami, akcję biblioteczną, polegającą na tworzeniu kół czytelników i dostarczaniu im dobieranych specjalnie kompletów książek, oraz pracę samokształceniową opartą na kierowaniu licznymi zespołami planowego czytania i samokształcenia, zorganizowanymi w miastach, miasteczkach i wsiach.

Poloniści olsztyńscy, nauczyciele, grupują się w Ognisku Metodycznym, uczestniczą w konferencjach WODKO. Aktywniejsi włączają się do prac repolonizacyjnych, podejmowanych przez niektóre placówki, oraz do prac związanych z ruchem regionalistycznym, tak ważnym w kształtowaniu nowych wartości w nowym społeczeństwie tworzącym się na odzyskanej ziemi. Dostatecznie liczne środowisko inteligencji, którą sprowadziły tu z różnych stron Polski pobudki ideowe, odczuwało potrzebę pracy w placówkach naukowych, grupujących ludzi o zbliżonych zainteresowaniach. Tak zorganizowano, mimo nie sprzyjających warunków, szereg towarzystw naukowych. W roku 1948 powstaje Oddział wspomnianego już Polskiego Towarzystwa Historycznego, w 1949 — Podsekcja Naukowa przy Sekcji Lekarskiej Związku Zawodowego Służby Zdrowia, którą w r. 1951 przekształcono na Oddział Polskiego Towarzystwa Lekarskiego. W roku 1950 wreszcie — tworzy się Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Oddziały innych towarzystw naukowych (Ludoznawczego — 1954, Geograficznego i Archeologicznego — 1955, Ekonomicznego — 1957) organizują się w łatwiejszym okresie ogólnej stabilizacji. Także i Olsztyński Oddział Związku Literatów Polskich powstał dopiero w 1955 roku.